

Дејан Донеv,

насл. доц. на Интердисциплинарни студии по новинарство при Правниот факултет,
Универзитет “Св. Кирил и Методиј” - Скопје
и доцент др. на Факултетот за бизнис администрација - Куманово,
подружница на American Heritage University of California, USA
d_donev@yahoo.com

**ОПШТЕСТВО НА ЗНАЕЊЕ
или
КАКО БОЛОЊА ЈА (ИЗ)БРКА ЕТИКАТА**

Апстракт: Болоњската декларација како ретко која декларација, особено во земјите кои претендираат да станат членки на заедницата која ја донесе, се претвори во неприкосновен текст кој не ретко некаде е изедначен и со Библијата на новите верувања - општеството на знаењето. Сета човекова историја покажува дека секое некритичко поклонување на крајот доведува до негирање на она што го одржало низ неговиот развој - етика втемелена на одговорност за она што се наметнува како крајна цел во еден процес.

Клучни зборови: општество на знаење, етика, одговорност, развој.

**SOCIETY OF KNOWLEDGE or
HOW BOLOGNA CHASED AWAY ETHICS**

Abstract: The Bologna declaration, like nothing else so far, especially in countries which aspire to become members in community that brought up the Declaration, transformed in absolute text that usually somewhere is equalized with the Bible of new believes - Society of Knowledge. The whole human history shows that every uncritical bowing at the end brings us to the denial on which kept us in our development - an ethics founded on responsibility for what imposes like a final aim in one process.

Key words: society of knowledge, ethics, responsibility, development.

ОПШТЕСТВО НА ЗНАЕЊЕ

ИЛИ

КАКО БОЛОЊА ЈА (ИЗ)БРКА ЕТИКАТА

Прашањето за развојот на економијата и општеството денес, на почетокот на 21. век, во многу нешта еволуираше и ги надмина рамките на теориските разгледувања кои беа важечки до крајот на минатиот век. Од некогашниот концепт на развојната теорија заснован на природните ограничувања со можност за високи стапки на раст на долгорочни патеки, на почетокот на овој век се дојде до денешниот важечки концепт на одржлив развој, кој за теориска основа го има преоѓањето на развоен концепт заснован на нова теорија на растот, со предметно знаење и со комплексниот научно-технолошки развој кој е во центарот на движечкиот механизам на современиот развој. Па така, денес, наместо природните ресурси, плодната земја, минералните извори и расположливиот капитал, како доминантен развоен ресурс се земаат применетото знаење, образованието и науката.

Оттука, изградбата на општество засновано на знаење стана глобален императив - развојот на општеството на знаење денес е предуслов за одржливиот развој на општеството утре! - а некои аспекти од патот кон општеството засновано на знаење станаа идентични за сите земји. Ова значи дека она што во моментот станува доминантно во развојот на секое општеството, односно во одредувањето на неговите правци за понатамошен развој е развивањето на концепцијата на истиот тој развој. Доколку подетално се разгледаат тие концепции, сосема е очигледно дека истите насекаде се темелат на сознанието за нужност од општество чии развој ќе биде втемелен на практична реализација на стекнатото знаење како средство за подигање на квалитетот на живеењето.

Вака гледано, се чини дека концепцијата на развој на општеството усмерено кон општество на знаење, во средиштето на случувањата ја става личноста и нејзиното знаење. Тоа значи дека на патот кон таквото општество кон кое се стреми современата цивилизација, системот на образование претставува еден од основните развојни темели кој треба да создаде услови истото да биде способно перманентно да учи и се оспособува за разрешување на проблемите кои ги наметнува континуираниот развој.

До тука се чини дека се е во ред, па и потребата на Европската заедница, која поаѓајќи од декларираниите принципи, сопствената пазарна ориентација и потребите за задоволување на истите, да ја донесе Болоњската декларација, која според нејзините заговорници и толкувачи би требало да биде своевиден одговор на ваквите потреби. Доколку истата се разгледува во рамките на самата Унија и образовните системи на секоја од нејзините членки, секако дека истата има своја функција и оправдување, особено ако се има предвид дека во рамките на истата, нејзината примена варира од земја до земја. Варијациите кои се појавуваат од земја до земја се веројатно поради спецификите и потребите на земјите во кои постојат тие варијации.

И се би било во ред доколку истата таа Болоњска декларација не стана *sine qua non* за земјите кои сакаат да влезат во Унијата. Потребите на земјите кои сакаат да влезат во Унијата, сопствените законодавства и образовни процеси да ги приспособат или воедначат со стандардите на Европската унија, сами по себе не се дискутабилни, затоа што за да се влезе во една заедница треба да се исполни условот: делумно да се изедначите во нешто.

Пандорината кутија се отвора оној момент кога во тој процес на изедначување се заборава од што се поаѓа, кон што се оди, зошто се правите тоа и што притоа од оваа или онаа причина се изостава.

Неспорен е фактот дека и во овие земји постои сознанието дека до одреден степен на развој се доаѓа преку континуирано реформирање кое би требало да доведе до она што го именував на почетокот на текстот како “општество на знаење”. Но, поаѓајќи од тезата дека речиси сите тендираме кон т.н. општество на знаење, тогаш *како се доведовме во ситуација на парадокс согласно на она што го покажува праксата, да денес во општество на знаење се помалку имаме познавање, а се повеќе фундаментално незнаење* (во смисла на систематско и системско незнаење)!?

Но, пред да се одговори на тоа прашање претходно треба да се именува и уште еден корпус на прашања кои логично се наметнуваат од и во врска со остварувањето на општеството на знаење и улогата на Болоњската декларација на патот кон таквото општество. Поточно, се поставуваат следниве прашања:

1. дали воопшто оние кои се определуваат за такво општество знаат што сакаат од таквото општество и каде таквото општество ќе ги одведе?
2. дали истите знаат дека остварувањето на таквото општество подразбира не само реформа на знаењето, реформа на образованието и неговите процеси и начини на остварување, туку воедно и реформа на разбирањето на улогата на знаењето?

Пред да се даде одговорот на овие прашања¹ уште побитно е да се постави прашањето: Дали “општеството на знаење” се повеќе се претвора во идол спакува преку идеологијата на неолиберализмот и протокот на знаењето како капитал, т.е. дали преку прокламирањето на општеството на знаењето како крајна цел на образованието, поточно оние кои преку него доаѓаат до можност за остварување на себе си, не се претворија во стока на пазарот?

Доколку вака се гледа на работите тогаш се отвораат и следниве прашања:

- што ако Болоњската декларација се користи не толку како средство за остварување на општеството на знаење, туку повеќе како задкулисна игра за намерно намалување на квалитетот на знаењето за да може некој таму и тогаш кога ќе посака само да не користи како марионетки за неговите цели?
- што ако воведувањето на Болоњската декларација е само обид за префрлување на одговорноста на сегашните генерации врз оние кои доаѓаат, т.е. намерно одбегнување на практикување на етиката на одговорноста?
- што ако Болоњската декларација е само начин на контрола на постарите членки во однос на новите или оние кои чекаат да бидат примени во големото семејство, т.е. стариот и добро познат дубиозен начин на однесување на Европа?

Ако се имаат овие прашања на ум, тогаш логички се наметнуваат и следниве:

- зошто некритички ја имплементираме иако знаеме дека во нејзините одредби има место за нејзина адаптација на просторот на кој се применува?

¹ иако согласно намерата на овој текст не е да се дадат одговори во облик на готови решенија како можна рецептологија

- зошто, ако знаеме дека досегашниот квалитет на знаење кај високообразовната група ни е повисок и подобар од оној кон кој се стреми Болоњската декларација, свесно го смалуваме, т.е. дали тоа го правиме за само да се допаднеме некому, а попатно со тоа и да ги поттурниме дел од проблемите под тепих и во јавноста излеземе како енормно способни за решавање на натрупаните проблеми?

На претходно поставените прашања, кои сами по себе можат да бидат и констатација на состојбите, може да се одговори на повеќе начини. Но едно е сигурно, а тоа е дека ниту еден одговор нема да биде сеопфатен доколку претходно не се прифати дека врз база на сето она што се случува се добива впечаток дека токму она поради што беше создадена или донесена Болоњската декларација, т.е. потребата да се исполнат декларираните етички цели на основните демократски принципи врз кои се базира Унијата, станаа всушност показ и доказ на токму спротивен процес во образованието, особено во т.н. земји на транзиција.

Доколку констатираме дека она што го гледате во пракса е спротивно со она што е декларирано како цел, т.е. што се декларира како основа на здружување, а сте декларирале дека тоа здружување е врз база на еднаквости и рамнравност, тогаш го констатираме и фактот дека е доведена во прашање етиката и на оние кои декларираат и на оние го прифаќаат декларираното како сопствено поаѓалиште. Констатирајќи дека и двете “етики” се дискутабилни, станува јасно дека треба да се прашаме и зошто едните се придржуваат до едната, а другите до другата?

Етиката на прифаќањето на нешто што е декларирано од страна на некој друг сама по себе не значи дека оној што прифаќа нема сопствена етика, особено ако се има предвид дека прифаќањето на декларираното е со цел да се приспособите кон условите на заедницата во која сакате да влезете. Исто така не е дискутабилно дека оној кој декларира, она што го декларира, го декларира според сопственото разбирање на улогата на етиката во создавањето на условите за опстојување на заедницата од која декларира. Етичкиот проблем се раѓа во моментот кога ќе се увиди дека и оние што декларираното го нудат како услов и оние кои истиот тој услов некритички го прифаќаат, инсистираат на доследноста во примената на декларираното. Ова оттаму што нема етика доколку едната или другата страна вовлечени во одреден однос не водат сметка за потребите на оној Другиот и не се обидуваат преземајќи еден од друг позитивни искуства да најдат заедничко решение.

Претходново воедно ја проблематизира и етиката на образованието сега и овде. Доследно, доколку се погледнат состојбите во истото кај нас, навистина се наметнува прашањето каков тоа образовен производ добиваме? Дали создаваме кадри-луѓе или само применувачи на одредени знаења донесени од некаде? Овие две прашања наведуваат на заклучокот дека доколку продолжиме во оваа насока на некритичко применување на Болоњската декларација всушност го загрозуваме и сопствениот понатамошен развој и се доведуваме во опасност да се претвориме во општество на применување на вештини!

Токму последнава констатација го дава и одговорот зошто ваков наслов на текстот. Имено, имајќи го предвид сето претходно кажано (дали во форма на прашање или констатација), јасно е дека истата таа Болоњска декларација, оние кои почнаат да и се поклонуваат како на новата Библија која ќе ги реши сите проблеми на понатамошниот развој, нејзините применувачи поточно наметнувачи, ги доведе до таму да она што е и

причината на постоењето на секое знаење - да се дојде до етика која нема да не оспорува како битија - истата таа и таква потребна етика не само што ја негираат, туку во праксата се претвораат во практикувачи на етика на неодговорноста.

Нивната неодговорност не е само поради тоа што се трудат локалните образовни системи да ги преобликуваат според терк донесен однадвор, туку најмногу поради неводењето сметка врз што се применуваат тие теркови, што се прекројува и кон што може да одведе таквото прекројување.

Затоа, за воопшто и да се согласиме дека Болоњската декларација ни треба, особено затоа што сме во транзиција, најпрво треба да се решиме во што сакаме да се претвориме: во соучесници во создавањето на иднината или практиканти и овозможувачи на нечија замислена иднина според сопствена мерка.

Се додека ова не се расчисти, се додека образовните процеси од основно до високо образование не бидат сфатени како еден единствен процес чија суштина, правец и начин на однесување се темелат врз реална философија на образованието, ние, кои треба да ја создаваме таа философија на образованието, ќе бидеме протерани од храмот на слободното мислење, универзитетот, т.е. доколку не се откажеме од автономијата на истиот.

ЛИТЕРАТУРА

1. Appiah, Kwame Anthony. *The ethics of identity*. Princeton University Press, New Jersey, 2005.
2. Bok, D. *Univerzitet na tržištu: Komercijalizacija visokog školstva*. Clio, Beograd, 2005.
3. Burdije, Pjer. *Signalna svetla: Prilozi za otpor neoliberalnoj invaziji*. Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1999.
4. Delić, Edin & Enes Osmančević. *Interno osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju*. Univerzitet u Tuzli, Tuzla, 2007.
5. Delić, Zlatan. "Društvo znanja - Nova paradigma ili nova ideologija", во зборникот: *Finansije u društvu znanja i savremenoj poslovnoj praksi*, Tuzla, 2007.
6. Галбрајт, Џон. *Анатомија на моќта*. Култура, Скопје, 1995.
7. Golubović, Zagorka. *Pouke i dileme minulog veka*. Filip Višnjić, Beograd, 2006.
8. Лаш, Кристофер. *Побуна елите и издаја демократије*. Светови, Нови Сад, 1996.
9. Liessmann, K. P. *Teorija neobrazovanosti: Zablude društva znanja*. Jesenski i Turk, Zagreb, 2008.
10. Lyotard, Jean-Francois. *Postmoderno stanje: Izveštaj o znanju*. Ibis grafika, Zagreb, 2005.
11. Mihajlov, N. Andjelka. *OdRaz za budućnost: Etika odgovornosti*. HESPERIAedu, Beograd, 2007.
12. Mills, C.Wright. *Znanje i moć*. Vuk Karadžić, Beograd, 1966.
13. Сеген, Филип. *Есеј за кризата*. Култура, Скопје, 1997.

КРАТКА БИОГРАФИЈА

Дејан Донеv, роден 1976, магистрирал во јули 2005 година со темата “Етичките механизми на дејствување на невладините организации”, а докторирал 2008 година на Филозофскиот факултет во Скопје со тема под наслов “Етичките вредности во менаџерството”.

Во моментов работи како доц. д-р на Факултетот за бизнис администрација при Euro College во Куманово, подружница на American Heritage University, San Bernardino, California, USA, по предметите “Лидерство и етика”, “Бизнис етика” и “Културолошки студии во бизнисот”, како и на постдипломските студии на истиот факултет по предметите: “Основи на тимска работа” и “Етика и одговорност”. Во истовреме е и насловен доцент на Интердисциплинарните студии по новинарство при Правниот факултет “Јустинијан I” во Скопје по предметот “Етика во новинарството I”.

Досега објавувал бројни текстови со научна содржина во списанијата: “Филозофија”, “Разгледи”, “Културен живот”, “Граѓански свет”, “Филозофска истраживања”, “Philosophy Synthesis”, “ARCHE” како и списанието “Хабитус”, а учествувал и на бројни научни интернационални и домашни симпозиуми.